

Nikola Czarnota*

RADYKALIZACJA KOBIET DO TERRORYZMU W ISIS

Streszczenie

Celem artykułu jest wyjaśnienie procesów, które wpływają na zaangażowanie kobiet w działalność terrorystyczną w szeregach międzynarodowych organizacji dżihadystycznych. Mimo iż działalność kobiet w ugrupowaniach terrorystycznych jest widoczna od wielu lat, to jednak istnieje potrzeba rozpoznania dynamiki płci w procesie radykalizacji. Niniejszy artykuł zawiera aspekty teoretyczne związane z pojęciem radykalizacji i przedstawia wynikający z tego procesu etap rekrutacji, który jest jego niezbędnym elementem. Ponadto, wykazano przesłanki radykalizacji postaw i zachowań kobiet, w tym czynniki indywidualne, czynniki przyciągające i popychające do udziału w ataku terrorystycznym.

Słowa kluczowe: terroryzm, ISIS, radykalizacja, kobieta, Państwo Islamskie

Wstęp

Radykalizacja kobiet w organizacjach terrorystycznych staje się jednym z największych wyzwań stojących przed systemami antyterrorystycznymi. Niewątpliwie zjawisko to występuje i rozszerza się niezależnie od nurtów terrorystycznych i szerokości geograficznej. Radykalizm rozumiany jest jako proces związany z określonym ruchem politycznym i chęcią użycia nadzwyczajnych środków do osiągnięcia radykalnych celów.

W niniejszym artykule poruszone zostaną kwestie radykalizacji kobiet werbowanych do znanej organizacji terrorystycznej ISIS. Przedstawiono aspekty definicyjne radykalizacji, motywy i proces rekrutacji kobiet do organizacji terrorystycznej oraz – w ramach omawianego tematu – niezwykle istotny proces radykalizacji.

Problem badawczy ujęto w formie następującego pytania: jakie mechanizmy skłaniają kobiety do zaangażowania się w działania terrorystyczne w szeregach organizacji dżihadystycznych? Niewątpliwie różnie

* Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: n.o.czarnota@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0071-2537.

liczba kobiet zaangażowanych w działalność o charakterze terrorystycznym. Wiele kobiet dołącza do grup terrorystycznych z trudnych środowisk i postrzega to jako okazję do ucieczki przed presją kulturową. Wszystko to sprawia, że młode kobiety muzułmańskie są narażone na radykalizację. W artykule zostały zastosowane metody badań teoretycznych, w tym klasyfikacja, weryfikacja, analiza krytyki źródeł oraz piśmiennictwa.

Radykalizacja – próba definicji

Radykalizacja stanowi złożony proces, na który składa się wiele czynników. Oznacza stawanie się stanowczym i bezkompromisowym w poglądach i sposobach działania. Krótką definicję radykalizacji, używaną na przykład przez RAND Corporation w swoich analizach, można znaleźć w dokumentach rządowych Wielkiej Brytanii, m.in. w dokumencie z 2011 roku *Prevent strategy*¹, w którym określono radykalizację jako „proces, poprzez który jednostka zaczyna wspierać terroryzm i formy ekstremizmu prowadzące do terroryzmu”².

Definicję radykalizacji przedstawiła również Komisja Europejska, która uważa, iż jest to złożone zjawisko, w którym jednostki lub grupy stają się nietolerancyjne w odniesieniu do podstawowych wartości demokratycznych, takich jak równość i różnorodność, przy rosnącej skłonności do używania siły do osiągnięcia celów politycznych, które negują lub podważają demokrację. Komisja Europejska zwraca uwagę na rosnący zasięg i tempo tego zjawiska i podkreśla, że nie ogranicza się ono do poszczególnych państw członkowskich, ale znacznie wykracza poza granice Unii Europejskiej, stwarzając istotne ryzyko ataków terrorystycznych w Europie³.

Kolejna definicja wskazuje na to, iż „radykalizacja jest procesem, w wyniku którego ludzie stają się coraz bardziej zmotywowani do stosowania środków przemocy wobec członków obcej grupy lub wobec celów symbolicznych, w celu wywołania zmiany zachowań oraz osiągnięcia własnych celów politycznych”⁴.

Autorzy tej definicji wymieniają pięć immanentnych cech grup radykalnych. Wśród nich można wyróżnić:

- 1) dostrzeżenie poważnego problemu w społeczeństwie,

¹ *Prevent Strategy 2011*, GOV.UK, <https://www.gov.uk> (13.02.2022).

² I.V. Behr [i in.], *Radicalisation in the digital era: The use of the internet in 15 cases of terrorism and extremism*, RAND Corporation, Santa Monica 2013, s. 2.

³ J. Mazurczak, *Radykalizacja jako proces prowadzący do ekstremizmu i terroryzmu*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica”, 2020, nr 21, s. 47.

⁴ B. Doosje [i in.], *Terrorism, radicalization and de-radicalization*, „Current Opinion in Psychology”, 2016, nr 11, s. 80–81.

- 2) skrajne niezadowolenie ze sposobu, w jaki radzą sobie z tym instytucje rządzące,
- 3) postrzeganie swoich standardów i wartości jako lepsze od innych grup,
- 4) wybranie ideologii, która legitymizuje przemoc,
- 5) wykazanie silnej wiary w skuteczność użycia przemocy⁵.

W szerszej definicji Bartosz Bolechów rozumiał radykalizację jako „zestaw procesów i mechanizmów prowadzących do przyjęcia ekstremistycznych poglądów politycznych i systemów przekonań, które uzasadniają polityczne użycie przemocy, a także zmianę zachowań w aktywnym stosowaniu lub wspieraniu przemocy w celu osiągnięcia celów politycznych określonych przez te poglądy”⁶. Powyższa definicja ukazuje, że radykalizacja z jednej strony powoduje zmiany w przekonaniach, a z drugiej zmiany w zachowaniu.

Na tej podstawie możemy rozróżnić dwa rodzaje radykalizacji. Pierwszy z nich, radykalizacja mentalna, odnosi się do sytuacji, w której jednostka identyfikuje się z poglądami i wydaje skrajne opinie, ale nie podejmuje żadnych działań w zakresie realizacji takich opinii, tj. nie stosuje ani nie popiera agresywnych rozwiązań opartych na przemocy. Drugi rodzaj, radykalizacja behawioralna, dotyczy sytuacji, w których jednostka wciela w życie skrajne opinie, stosując lub wspierając rozwiązania oparte na przemocy. Z tego podziału wynika radykalizm celowy, który koresponduje z powyższym rozróżnieniem, gdzie jednostka wykonuje działania mające określoną koncepcję, oraz radykalizm metodologiczny, kładący nacisk na empiryczne badanie zachowań i procesów psychicznych⁷.

Podsumowując ten przegląd definicji radykalizacji, można wskazać kilka jej cech. Po pierwsze, radykalizacja to proces, w którym osoby stopniowo zmieniają swoje przekonania. Po drugie, autorzy tych definicji zgadzają się, że radykalizacja może prowadzić niektóre osoby do aktów terroryzmu. Istnieje również zgoda co do tego, że proces ten różni się od demokratycznych metod życia politycznego. Przytoczone definicje wskazują, że radykalizacja obejmuje różne aspekty.

Rekrutacja jako element radykalizacji

Proces rekrutacji do organizacji terrorystycznej jest nierozdzielnie związany z procesem radykalizacji. Przed rozpoczęciem działalności w organizacji terrorystycznej kobiety muszą być najpierw zwer-

⁵ *Ibidem*, s. 80–81.

⁶ B. Bolechów, *Polityka antyterrorystyczna w świetle badań nad terroryzmem*, Wrocław 2012, s. 106.

⁷ B. Doosje [i in.], *op. cit.*, s. 97.

bowane, czyli przyciągnięte do wstąpienia w szeregi tej organizacji, lub też wychowywane w kręgu bojowników islamistycznych. Późniejsza rekrutacja, która polega na pozyskaniu jak najlepszych kandydatek, i dalsza radykalizacja ma miejsce w meczetach lub w innych miejscach modlitwy. Ponadto w związku z rozwojem technologii coraz częściej do tego celu wykorzystywany jest Internet. Organizacje terrorystyczne nieustannie prowadzą badania nad najskuteczniejszymi metodami propagandy pozwalającymi na skuteczną rekrutację ludzi, wykorzystując w tym celu także telewizję i Internet.

Rekrutację kobiet można prowadzić od najmłodszych lat. W stosunku do dorosłych kobiet organizacje terrorystyczne stosują różne metody, od manipulacji po strach i nie tylko. Angażują kobiety w celach propagandowych, ponieważ ataki terrorystyczne dokonywane przez kobiety przyciągają większą uwagę mediów niż ataki mężczyzn. Wynika to głównie z tego, że kobiety rzadziej są podejrzewane o przeprowadzenie ataku terrorystycznego, dlatego wiele tajnych służb skupia się na mężczyznach, a nie na kobietach. Ponadto ten trend jest często pomijany w strategiach antyterrorystycznych. W efekcie organizacje terrorystyczne rekrutują w swoje szeregi coraz więcej kobiet, zwłaszcza gdy dzięki tym działaniom mogą zyskać światowy rozgłos oraz wywołać strach i panikę w społeczeństwie⁸.

Informacje medialne o kobiecych atakach terrorystycznych zachęcają inne osoby do przyłączenia się i działania w ramach organizacji. Kobiety są werbowane także dlatego, ponieważ mogą niezauważenie przemieszczać się w różne miejsca, ukrywając materiały wybuchowe pod luźną odzieżą i wykorzystywać do tego dzieci przenoszące bomby w plecakach lub torbach. Wykluczenie kobiet jako potencjalnego zagrożenia przez państwo mogłoby wzbudzić zainteresowanie organizacji terrorystycznych, a tym samym ułatwić rekrutowanie kobiet we własne szeregi. Rekrutacja kobiet, a także młodych dziewcząt czy dzieci może odbywać się na różnych etapach życia, jest więc znacznie łatwiejsza dla organizacji terrorystycznych, w dodatku płeć żeńska jest uważana za łatwiejszą do manipulowania i przekonywania do działań terrorystycznych. Jednakże zdarzają się sytuacje, w których kobiety same wstępują do organizacji z różnych powodów, które czynią je skłonny do poświęcenia i okrucieństwa. Co więcej, rekrutacja może odbywać się poprzez przymus lub wykorzystanie środków odurzających. Ważną zaletą rekrutacji kobiet jest jednak wspomniany aspekt nieprzewidywalności

⁸ J. Matus, *Sylwetki kobiet terrorystek jako potencjalne zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego* [w:] *Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego*, red. M. El Ghamari, Warszawa 2016, s. 286–287.

ich działań, co wpływa na skuteczność takiego ataku. Kobiety są też rekrutowane do werbowania nowych członków organizacji, ponieważ wzbudzają większe zaufanie. Pozwała to na skuteczną rekrutację nowych bojowników muzułmańskich⁹.

Propaganda ISIS może stanowić dobry przykład rekrutacji kobiet różnymi metodami socjotechniki, głównie poprzez działania zwolenników muzułmańskich i członków organizacji mające na celu wzbudzenie zainteresowania kobiet m.in. w krajach europejskich. Plakaty ukazywane w Internecie, na różnych forach internetowych, mają na celu zachęcenie kobiet do wstąpienia w szeregi organizacji. Przedstawiają one romantyczne obrazy dżihadu. Mężczyźni są prezentowani jako twardzi i odważni wojownicy, trzymający flagi ISIS, podczas gdy kobiety ukazywane są jako silne, pokorne i przynoszą mężom zaszczyt jako żony i matki. Zamieszczane są również plakaty przedstawiające zdjęcia pięknych zachodów słońca i lwów. Jednak są to tylko działania socjotechniczne, dlatego wyświetlane obrazy często nie odpowiadają prawdzie. Mimo to mają za zadanie pobudzić wyobraźnię i wywołać pewne emocje u płci żeńskiej¹⁰.

Propaganda ISIS obejmuje również dziedzinę nauki, gdzie naukowcy i lekarze w ramach rekrutacji zachęcają młode dziewczęta do podjęcia nauki na studiach. Kobiety rekrutowane w ten sposób mają zapewnione wszystko, co niezbędne do życia, a te spośród nich, które wykażą się wysokimi osiągnięciami w nauce, zyskują dodatkowe korzyści, m.in. żywność, literaturę, odzież czy zakwaterowanie. Propaganda ISIS rekrutuje również wykwalifikowany personel wojskowy, a także specjalistów w dziedzinie sądownictwa, administracji i wielu innych. ISIS pozyskuje nie tylko specjalistów, ale także poszczególne jednostki. Dżihadysty umiejętnie wykorzystują bogactwo technologii, korzystając z Facebooka, Instagrama, Twittera, forów internetowych, a nawet z platformy YouTube do rekrutacji kobiet¹¹.

Proces rekrutacji ułatwiają motywacje osobiste kobiet, które w poszukiwaniu zemsty są zdolne do dokonywania brutalnych ataków terrorystycznych. Rekruterzy zapewniają im wsparcie psychiczne i fizyczne, dzięki czemu proces rekrutacji jest bardziej wydajny. Kobietom udostępniane są materiały, które mają przekonać je do ideologii i do dżihadu. Co więcej, organizacje terrorystyczne prowadzą rozmowy z kobietami o Allahu, dżihadzie lub poświęceniu życia dla ideologii. Posługują się w tym celu różnymi magazynami skierowanymi również do kobiet,

⁹ *Ibidem*, s. 287.

¹⁰ P. Wilk, *Rola kobiet w ISIS*, „Zeszyty Naukowe SGSP”, 2019, nr 69, s. 114.

¹¹ *Ibidem*, s. 115.

które chcą przekonać do swojej ideologii, zwerbować, a później zradykalizować. ISIS posiada szereg czasopism, co więcej, materiały propagandowe pojawiły się również w języku polskim na stronie Wilayat al-Qawqaz oraz na Facebooku. Wyróżnić można wiele czasopism, m.in. „Dar Al-Harb Magazine”, który zawiera treści religijne w języku arabskim oraz angielskim, „Al-Shamika Magazine”, skierowany do kobiet i zawierający treści propagandowe z różnymi zaleceniami odnoszącymi się do prawidłowego życia muzułmanki¹².

Radykalizacja kobiet w ISIS

Radykalizację kobiet w kierunku terroryzmu można badać, biorąc pod uwagę: podatność, rekrutację i indoktrynację oraz metody działania, uwzględniając uwarunkowania psychologiczne i społeczne, społeczne, ekonomiczne i polityczne. Tożsamość jednostki w określonym kontekście społeczno-kulturowym może mieć kluczowe znaczenie w identyfikacji przesłanek, które mogą doprowadzić osobę do działań o charakterze terrorystycznym. Ważne jest, aby czynniki, które mogą stanowić przesłankę, mogły być rozpatrywane przez pryzmat podejścia systemowego na różnych płaszczyznach korelacji.

W ramach omawianego tematu warto zwrócić najpierw uwagę na aspekt kobiecej działalności terrorystycznej i radykalnej, głównie tzw. czarnych wdów i palestyńskich kobiet. „Czarne wdowy” znane są ze spektakularnego zamachu na moskiewski teatr na Dubrowce, który rozpoczął się 23 października 2002 roku i trwał 4 dni. W ataku podczas spektaklu pt. *NordOst* wzięło udział 19 kobiet, które miały przymocowane pasy szahida, a na nich materiały wybuchowe. Kobiety, które uczestniczyły w tym ataku, ze względu na swój strój, czyli czarne burki, nazwano „czarnymi wdowami”. Co więcej, w Czeczenii był wysoki odsetek kobiet gotowych do dokonywania zamachów terrorystycznych. W większości przypadków „czarne wdowy” były rekrutowane do wykonania zadania o charakterze terrorystycznym. Po werbunku organizacja przygotowywała kobietę do roli bojownika terrorystycznego, a przed akcją zaopatrywała w ładunek wybuchowy. Ich motywacja sprawiała, że były idealnymi kandydatkami do tej roli, a właściwe szkolenie i indoktrynacja stały się czynnikiem sukcesu islamskich organizacji terrorystycznych¹³. Niewąt-

¹² M. El Ghamari, *Jak ekstremiści werbują w Internecie*, InfoSecurity24, <https://www.infosecurity24.pl>, 18.01.2018 (13.02.2022).

¹³ „Czarne wdowy”, *czyli o kobietach-terrorystkach*, Bezpiecznik.org, <https://bezpiecznik.org>, 9.07.2019 (13.02.2022).

pliwie „czarne wdowy” pełniły ważną rolę w procesie radykalizacji, z tego względu, iż w Czeczenii werbowały młode kobiety, odpowiadały za proces radykalizacji i przygotowywały przyszłe bojowniczki islamskie do zamachów terrorystycznych. Dziewczęta były wywożone ze swoich miejsc zamieszkania, co miało pomóc w skutecznym szkoleniu ich na przyszłe terrorystki. Kobiety-rekruterki w tym celu zajmowały się przyszłymi bojowniczkami islamskimi, czytały wraz z nimi Koran, opowiadały im o raju oraz starały się pobudzić w młodych dziewczętach chęć dokonania zamachu terrorystycznego¹⁴. Warto też zwrócić uwagę na to, że „czarne wdowy” nie są rodzajem tzw. samotnych wilków, czyli osób, które dopuszczają się aktu terroryzmu, działając samotnie, bez bezpośredniego lub pośredniego powiązania ze zorganizowanymi grupami terrorystycznymi oraz bez dowództwa. Kobiety te kierowały się własnymi motywami, lecz też w większości przypadków organizacje terrorystyczne wykorzystywały ich naiwność, a co za tym idzie, skutecznie mogły radykalizować i tym samym przygotowywać je do roli zamachowców-samobójców¹⁵.

Palestyński kobiecy terroryzm zrodził się jako wyraz podziwu dla zamachów przeprowadzanych przez mężczyzn, ale w głównej mierze został spowodowany fundamentalizmem islamskim. Tak naprawdę już w pierwszej intifadzie kobiety brały udział w zamachach. Jednakże były wówczas przede wszystkim matkami i rodzicielkami przyszłych bojowników islamskich, tym samym pełniąc rolę o charakterze radykalnym. Kobiety te określano mianem „matek szahida”. Wiele z nich oprócz zaangażowania się w działania o charakterze terrorystycznym coraz bardziej spełniało się w wypełnianiu obowiązku dżihadu poprzez odpowiednią radykalizację swoich dzieci. Ich zaszczytem i dumą było poświęcenie dziecka w imię idei męczeństwa. Wiele z nich działało w organizacjach takich jak Palestyński Islamski Dżihad oraz Hamas. Do pewnego stopnia terroryzm palestyńskich kobiet został zainicjowany przez przywódcę Autonomii Palestyńskiej, Jasera Arafata, który wygłaszając mowę na temat męczeńskiej śmierci z udziałem kobiet, nie przeczuwał, iż żeńska społeczność Palestyny będzie w stanie brać udział w dżihadzie¹⁶.

Radykalizacja kobiet w ISIS może mieć miejsce na różnych etapach życia kobiety. W rzeczywistości muzułmańscy bojownicy przygotowują

¹⁴ A. Nowicka, *Partycypacja kobiet w wybranych organizacjach przestępczych*, Warszawa 2017, s. 81–82.

¹⁵ M. Adamczuk, *Czeczeńskie kobiety w strategii działania bojowników kaukaskich*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2013, nr 8, s. 69.

¹⁶ M. Zulczyk, *Zjawisko islamskiego terroryzmu samobójczego kobiet*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności”, 2015, nr 1, s. 162–163.

młode dziewczyny od najmłodszych lat do roli zamachowców. Radykalizacja kobiet wzrasta, gdy organizacje terrorystyczne dają im możliwość osiągnięcia swoich celów. Lista czynników wpływających na ten proces jest otwarta, gdyż udział kobiet w organizacjach terrorystycznych jest zjawiskiem niedostatecznie zbadanym. Jednak głównym czynnikiem przyczyniającym się do procesu radykalizacji jest komunikacja za pomocą manipulacji emocjonalnej lub innych metod czy technik. Ponadto wzory do naśladowania i autorytet czy propaganda silnie wpływają na umysły ekstremistycznych kobiet, ponieważ chcą one wypełniać swoje role, wzorując się na przywódcach religijnych lub swoich poprzedniczkach. Profil terrorystek może zależeć od obyczajów panujących w danej kulturze, symboliki, regionu, w którym żyją, misji organizacji terrorystycznej lub należenia do określonej społeczności¹⁷.

Rys. 1. Proces radykalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Adamczuk, *Rodzimy terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu w Europie*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 2011, nr 17.

Powyższy schemat ukazuje, iż proces radykalizacji przebiega w czterech etapach. Pierwszy z nich jest etapem wiodącym ku radykalizacji (*preradicalization*), zanim nastąpi pełen ekstremizm w społeczeństwie. Jest to początkowy okres, w którym jednostka przyjmuje ideologię islamską jako własną, jeszcze przed działalnością dżihadystyczną. W drugim etapie, czyli samoidentyfikacji z fundamentalizmem islamskim (*self-identification*), kobieta zaczyna identyfikować się z ideologią islamską. Jest to okres, w którym następuje przejście na islam. Kobieta na tym etapie nie utożsamia się już z poprzednią tożsamością i wykazuje swoją przynależność do grupy bojowników. Indoktrynacja (*indoctrination*), będąca trzecim etapem procesu ku radykalizacji, polega na funkcjonowaniu z działającymi już ekstremistami, którzy w ten sposób prowadzą grupę ku dalszej radykalizacji. Kobiety w tym okresie przekonane są już o racjonalności swojej decyzji, a także przyjmują w pełni ideologię islamską i utwierdzają się w przekonaniu, iż uwarunkowania i okoliczności stanowią podłoże do podjęcia właściwych działań w imię Allaha. Ostatnim etapem procesu ku radykalizacji jest pełna gotowość do

¹⁷ A. Gasztold, *Badania radykalizacji kobiet do terroryzmu dżihadystycznego*, „Przegląd Politologiczny”, 2020, nr 1, s. 11.

działań dżihadystycznych. Kobiety są już wówczas w pełni zaangażowane w działalność terrorystyczną, kierując się własnymi osobistymi motywacjami. Na tym etapie następuje planowanie, przygotowanie i ostatecznie realizacja zamachu terrorystycznego¹⁸.

Proces radykalizacji postaw i zachowań opiera się również na modelu czynników popychających i przyciągających, tzw. *push and pull factors*. Główne czynniki popychające, które występują wśród kobiet migrujących na obszary działalności ISIS, są często podobne, jeśli nie takie same, jak w przypadku mężczyzn. Wśród nich wyróżnić można:

- poczucie izolacji społecznej lub kulturowej, w tym niepewność co do tożsamości i przynależności do kultury zachodniej,
- doznanie dyskryminacji bądź niesprawiedliwości ze strony społeczeństwa,
- gniew, smutek, frustrację z powodu prześladowania,
- doświadczenia wskutek działań zbrojnych,
- doznanie traumy bądź przemocy politycznej¹⁹.

Czynniki przyciągające zachodnie kobiety do migracji na tereny kontrolowane przez ISIS, które zachęcają je do wstąpienia do organizacji terrorystycznej, obejmują:

- utopijne ideały tworzenia państwa kalifatu,
- utożsamianie się z grupą i poczucie przynależności do niej,
- budowanie indywidualnych tożsamości,
- romantyzacja doświadczenia, kontakty emocjonalne²⁰.

Model *push and pull* jest z pewnością przydatny w badaniach nad radykalizacją i otwiera ciekawą perspektywę poznawczą. Jednak fakt, że jest zapożyczony z innej dziedziny nauk społecznych, głównie bywa wykorzystywany przy badaniach nad migracjami, sugeruje, że może nie wystarczyć do wyjaśnienia radykalizacji w terroryzmie. Podkreśla motywację ludzi, którzy chcą nawet całkowicie zmienić swoje życie, ale nie wyjaśnia, dlaczego niektórzy decydują się na wyjazd w najniebezpieczniejsze miejsca na świecie oraz dokonują najbardziej brutalnych aktów terroru. Intuicja i ogólna znajomość ludzkiej psychiki podpowiadają, że chęć zemsty i krzywdzenia innych często charakteryzuje tych, którzy zostali zranieni i niosą bagaż traumatycznych doświadczeń życiowych²¹.

¹⁸ M. Adamczuk, *Rodzimy terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu w Europie*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 2011, nr 17, s. 67–68.

¹⁹ N.C. Fink, S. Zeiger, R. Bhulai, *A Man's World? Exploring the Roles of Women in Countering Terrorism and Violent Extremism*, Abu Dhabi 2016, s. 146–147.

²⁰ *Ibidem*, s. 148.

²¹ T. Grabowski, *Radykalizacja młodzieży do terroryzmu na przykładzie „zagranicznych bojowników terrorystycznych” z regionu Kaukazu Północnego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, 2021, vol. 15, nr 1, s. 98–99.

Mia Bloom, która badała życie terrorystów-samobójców, podzieliła ich motywacje na tak zwane modele 5R: zemsta (ang. *revenge*), odkupienie (ang. *redemption*), szacunek (ang. *respect*), związek (ang. *relationship*), gwałt (ang. *rape*)²². Za większością tych motywów kryją się bardzo tragiczne wydarzenia z przeszłości. Przykład ten pokazuje, że rozważając radykalizację prowadzącą do terroryzmu, poszczególne czynniki muszą być brane pod uwagę w znacznie większym stopniu niż w klasycznym modelu *push and pull*.

Według Ronalda Eckerta proces radykalizacji opiera się na specyficznej logice składającej się z siedmiu etapów. Niemiecki badacz uważa, że radykalizacja w kierunku terroryzmu opiera się na:

- 1) narodowej definicji kolektywizmu,
- 2) postrzeganiu niesprawiedliwości,
- 3) jasnej koncepcji tożsamości zbiorowej i procesie rekrutacji,
- 4) wpływie nieoczekiwanych wydarzeń,
- 5) wskazaniu implikacji dla filozofii historii,
- 6) zbiorowej solidarności,
- 7) nasileniu nienawiści między przyszłymi pokoleniami²³.

Należy zauważyć, że radykalizacja kobiet ku działaniom terrorystycznym jest rozważana w wielu decydujących aspektach. Należą do nich:

- 1) podatność związana z normami i wzorcami zachowań w danej kulturze,
- 2) rekrutacja przyszłych terrorystów,
- 3) metody i techniki wykorzystywane przez organizacje terrorystyczne w radykalizacji,
- 4) metody działania uwzględniające czynniki psychologiczne, ekonomiczne, społeczne, polityczne lub religijne²⁴.

Skutecznej indoktrynacji i radykalizacji kobiet sprzyjają przede wszystkim treści propagandowe zamieszczane w Internecie na różnych portalach społecznościowych. Przyszłe terrorystki mogą znaleźć treści, które inspirują do walki w imię Allaha, odpowiednio przygotowane przez muzułmańskich bojowników. Zamieszczane są zdjęcia kobiet biorących udział w atakach terrorystycznych wraz z różnymi wskazówkami, jak przygotować się do tego typu akcji, oraz informacje zachęcające do bycia terrorystą-samobójcą. Ponadto powstawały grupy, w których kobiety mogły dzielić się swoimi doświadczeniami życiowymi i informacjami odnośnie do ataków terrorystycznych z ich udziałem²⁵.

²² M. Bloom, *Bombshells: Women and Terror*, Philadelphia 2011, s. 11–15.

²³ A. Gasztold, *op. cit.*, s. 10–11.

²⁴ *Ibidem*, s. 12.

²⁵ J. Kubica, *Sylwetka terrorysty samobójcy – próba typologii*, Portal Geopolityka.org, <https://www.geopolityka.org> (30.12.2021).

Powyższe czynniki ukazują, iż motywy, dla których kobiety migrują na Bliski Wschód i poddają się radykalizacji, są złożone i wieloprzyczynowe. Niewątpliwie zamachy samobójcze dokonywane przez kobiety zależą od wielu czynników. Nie oznacza to, że islamski fundamentalizm, głównie religia, jest jedynym czynnikiem skłaniającym kobiety do przeprowadzania zamachów terrorystycznych. W procesie rekrutacji organizacje terrorystyczne posługują się różnorodnymi determinantami, choć w większym stopniu dominują czynniki społeczno-kulturowe. Dobrze zorganizowany i długi proces radykalizacji, połączony ze szkoleniem, prowadzi do większej brutalności i większego zaangażowania kobiet w idee lub imię Allaha. W tym przypadku są one bardziej zmotywowane do podjęcia działań terrorystycznych niż mężczyźni. Wiele kobiet dokonuje zamachów z zemsty, czego przykładem jest szahidka Baimuratowa. W 1999 roku na rynku miasteczka na jej oczach został postrzelony jej mąż, ponieważ doszło do błędnego zidentyfikowania bojownika. W ramach zemsty szahidka, ukrywając pod ubiorem 28 kilogramów materiałów wybuchowych, zdetonowała je na festiwalu w pobliżu stanowiska, w którym zasiadali urzędnicy, powodując śmierć 150 pielgrzymów²⁶. Warto zwrócić uwagę na to, iż brutalność kobiet wynika z tego, że ich obecność w aktach terrorystycznych jest bardziej szokująca niż w przypadku mężczyzn, ponieważ większość służb po prostu nie spodziewa się, iż zamachu może dokonać kobieta. Wzbudzają one mniej podejrzeń, stąd pod tym względem bardziej kontrolowani są mężczyźni²⁷.

Zakończenie

W odniesieniu do przedstawionego na wstępie głównego problemu badawczego oraz szczegółowych zagadnień można dokonać pewnych uogólnień i wniosków. Można stwierdzić, że wiele mechanizmów społecznych i psychologicznych prowadzi do radykalizacji w kierunku terroryzmu. Jednakże, jak można zauważyć, niewątpliwie bardzo ważną rolę w procesie radykalizacji odgrywa środowisko społeczne, dynamika grupy, środki radykalizacji oraz narażenie na ideologię islamską, która pozwala na zaspokojenie ważnych potrzeb psychologicznych. To właśnie te czynniki decydują o ostatnim kroku przed popełnieniem aktu terrorystycznego. Natomiast motywacja i decyzja o wyjeździe na Bliski Wschód wynika z dwóch przesłanek: z jednej strony jest to dostępność i łatwość tego rozwiązania, z drugiej strony chęć osiągnięcia satysfakcji

²⁶ J. Matus, *op. cit.*, s. 282–284.

²⁷ *Ibidem*, s. 286–287.

z uczestniczenia w ataku terrorystycznym, czyli skupienia uwagi medialnej na sobie czy możliwość dokonania spektakularnej zemsty i wiele innych czynników.

Nie ulega wątpliwości, iż kobiecy udział w radykalizacji ma znaczący wpływ na bezpieczeństwo wielu państw. Kobiety odgrywają ważną rolę w procesie rekrutacji, przede wszystkim jako matki, ale także jako członkowie rodziny, gdyż organizacje terrorystyczne często wykorzystują w procesie rekrutacji więzy rodzinne. Przede wszystkim kobietom zależy na odpowiednim wychowaniu i ukierunkowaniu swoich dzieci jako przyszłych wojowników, a także w wielu przypadkach przyszłych bojowniczek islamskich. Dokonując badań nad kobietą radykalizacją, kluczowe będzie wzięcie pod uwagę wielu aspektów składających się na ten proces, w tym niewątpliwie ich udziału w rekrutacji przyszłych bojowników islamskich oraz pełnieniu roli tzw. matek szahida.

Niewątpliwie kobiety, choć uważane za słabe i bezbronne, poprzez odpowiednią rekrutację i radykalizację stają się idealnymi, a nawet bardziej brutalnymi bojownikami islamskimi. Należy zauważyć, że skuteczność tych działań zwiększa ryzyko terroryzmu. Z drugiej strony stereotypy, jakie wynikają z płci, sprzyjają skuteczności i sukcesowi działań ugrupowań terrorystycznych. Dlatego coraz więcej kobiet walczy w imię ideologii i Allaha. Ponadto, wykorzystanie mediów przez organizacje dżihadystyczne wywołuje strach i niepokój w społeczeństwach dotkniętych terroryzmem. Nie ulega wątpliwości, iż terroryzm z udziałem kobiet jest zjawiskiem niedostatecznie zbadanym, więc istnieje wiele pytań i wątpliwości bez odpowiedzi. Stąd kluczowe jest podjęcie tematyki radykalizacji i kobiecego terroryzmu, chociażby ze względu na to, iż widoczna jest obecność kobiet w islamskich organizacjach terrorystycznych. Ze względu na szczególną skłonność kobiet do budowania sieci społecznych czy role ustalone kulturowo są one wykorzystywane w procesie rekrutacji. Ponadto, organizacje terrorystyczne zatrudniają w swoich działaniach kobiety dla skutecznej propagandy.

Bibliografia

- Adamczuk M., *Czczeńskie kobiety w strategii działania bojowników kaukaskich*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2013, nr 8.
- Adamczuk M., *Rodzimy terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu w Europie*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 2011, nr 17.
- Behr I.V. [i in.], *Radicalisation in the digital era: The use of the internet in 15 cases of terrorism and extremism*, Santa Monica 2013.
- Bolechów B., *Polityka antyterrorystyczna w świetle badań nad terroryzmem*, Wrocław 2012.

- Bloom M., *Bombshells: Women and Terror*, Philadelphia 2011.
- „Czarne wdowy”, czyli o kobietach-terrorystkach, *Bezpiecznik.org*, <https://bezpiecznik.org>, 9.07.2019 (13.02.2022).
- Doosje B. [i in.], *Terrorism, radicalization and de-radicalization*, „Current Opinion in Psychology”, 2016, nr 11.
- El Ghamari M., *Jak ekstremiści werbują w Internecie*, *InfoSecurity24*, <https://www.infosecurity24.pl>, 18.01.2018 (13.02.2022).
- Fink N.C., Zeiger S., Bhulai R., *A Man's World? Exploring the Roles of Women in Countering Terrorism and Violent Extremism*, Abu Dhabi 2016.
- Gasztold A., *Badania radykalizacji kobiet do terroryzmu dżihadystycznego*, „Przegląd Politologiczny”, 2020, nr 1.
- Grabowski T., *Radykalizacja młodzieży do terroryzmu na przykładzie „zagranicznych bojowników terrorystycznych” z regionu Kaukazu Północnego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, 2021, vol. 15, nr 1.
- Kubica J., *Sylwetka terrorysty samobójcy – próba typologii*, *Portal Geopolityka.org*, <https://www.geopolityka.org> (30.12.2021).
- Matus J., *Sylwetki kobiet terrorystek jako potencjalne zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego [w:] Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego*, red. M. El Ghamari, Warszawa 2016.
- Mazurczak J., *Radykalizacja jako proces prowadzący do ekstremizmu i terroryzmu*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica”, 2020, nr 21.
- Nowicka A., *Partycypacja kobiet w wybranych organizacjach przestępczych*, Warszawa 2017.
- Prevent Strategy 2011*, GOV.UK, <https://www.gov.uk> (13.02.2022).
- Wilk P., *Rola kobiet w ISIS*, „Zeszyty Naukowe SGSP”, 2019, nr 69.
- Zulczyk M., *Zjawisko islamskiego terroryzmu samobójczego kobiet*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności”, 2015, nr 1.

Radicalization of women to terrorism in ISIS

Abstract

The aim of this article is to explain the processes that influence women's involvement in terrorist activities in the ranks of international jihadist organizations. Although the activity of women in terrorist groups has been visible for many years, there is a need to recognize gender dynamics in the process of radicalization. This article contains theoretical aspects related to the presentation of the concept of radicalization and the recruitment stage resulting from this process, which is a necessary element. Moreover, indications of the radicalization of women's attitudes and behavior were demonstrated, including individual factors, factors attracting and pushing them to participate in a terrorist attack.

Keywords: terrorism, ISIS, radicalization, woman, Islamic State